

November 2017

Hans Blokland: constructief praten met meer en minder gevestigde Duitse burgers over wereldbeschouwingen

SOCIAL SCIENCE WORKS gUG

Dortustraße 46 9

14467 Potsdam

Tel. 017684497805

info@socialscienceworks.org

www.socialscienceworks.org

[Facebook:/socialscienceworks/](https://www.facebook.com/socialscienceworks/)

[Twitter: @SocialSciWorks](https://twitter.com/SocialSciWorks)

Sinds 2016 organiseert *Social Science Works* (SSW) in Duitsland reeksen van deliberative workshops met vluchtelingen, met rechts-radicalen populistten, en met vrijwilligers en beroepskrachten die werkzaam zijn in het vluchtelingen en het maatschappelijk werk. SSW is een internationale, in Potsdam gevestigde NGO. Onze algemene doelstellingen zijn het ontwikkelen van nieuwe manieren van zinvolle burgerparticipatie en van nieuwe strategieën ter versterking van burgerlijke competenties. We proberen integratie en democratische participatie te bevorderen, en populisme en radicalisering tegen te gaan.

In de workshops hebben we thema's besproken die velen tot de kern van de westerse culturele identiteit rekenen, een identiteit die velen tegelijkertijd bedreigd zien door, enerzijds, de migranten en de vluchtelingen die de laatste jaren naar Europa zijn gekomen, en, anderzijds, autochtonen die mede hierdoor politiek radicaliseren. Het gaat om samenhangende, fundamentele thema's als ethisch en politiek pluralisme, democratie, burgerschap, vrijheid (van meningsuiting, vereniging en religie), persoonlijke autonomie, tolerantie, mensenrechten, identiteit, racisme, masculiniteit, seksegelijkheid en homoseksualiteit (zie: <http://socialscienceworks.org/projects/>).

Een bijzonderheid van onze projecten is de deliberatieve methode: we geven geen college vanaf de kansel, maar proberen gezamenlijk met de deelnemers en vooral door vragen te stellen een begrip op te bouwen van de genoemde thema's: Wat zijn de onderstellingen over het Goede leven en de Goede samenleving waarop deze waarden en ideeën zijn gebaseerd? Hoe hangen deze waarden en ideeën samen en hoe ondersteunen zij elkaar? Welke inzichten bestaan er in de sociale en politieke wetenschappen en filosofie die deze ideeën onderbouwen? Wij beginnen onze gesprekken op een abstract niveau, proberen eerst daar overeenstemming te bereiken en vertalen onze gezamenlijke inzichten eerst later naar concrete onderwerpen. Wij gaan er daarbij vanuit dat bijkans iedere cultuur ons iets waardevols te leren heeft over leven en samenleven en dat onze westerse cultuur tal van tekortkomingen heeft. Tegelijkertijd zijn wij geen cultuur- en waarderelativisten: wij denken dat er rationeel over waarden en cultuur geargumenteed kan worden en dat er een minimale horizon van universeel gedeelde waarden bestaat. Over onze methoden en uitgangspunten zie: <http://ow.ly/tZY530eH7xM>).

De deelnemers aan onze, tot nu toe, 18 reeksen van Workshops voor vluchtelingen kwamen tot dusver uit Afghanistan, Iran, Irak, Syrië, Tsjetsjenië, Pakistan, Nigeria, Kameroen, Ghana, Kenia, Eritrea, en Somalië. Allen waren ongeveer een tot twee jaar geleden in Duitsland gearriveerd. De groepen telden gemiddeld twaalf mensen. In totaal troffen we elke groep ongeveer 15 uur, verdeeld over verschillende middagen, avonden, en weekeinden. We spraken Duits, Engels, Frans en, met behulp van tolken, Arabisch en Farsi. We probeerden gemengde groepen samen te stellen, waarvoor ook Duitsers (vooral jongeren onder de 21) uitgenodigd werden. Duitsers, maar ook vrouwelijke vluchtelingen bleken echter relatief moeilijk te bereiken.

Daarnaast hebben we tien rijen van workshops doorgevoerd met Duitse burgers die als vrijwilliger de integratie van nieuwkomers trachten vooruit te helpen. In deze workshops hebben we, over een vergelijkbare tijdsspanne, dezelfde thema's besproken, alsmede *hoe* men deze thema's met nieuwaangekomenen bespreken kan.

Tot slot, hebben we in 2017 een deliberatief project in Brandenburg doorgevoerd gericht op burgers die zich, soms zeer extreem, vijandig op internet (vooral op Facebook) over mensen, democratie, de media en de sociale en politieke status quo uitgedrukt hadden. Een belangrijk doel van het project was nieuwe manieren te ontwikkelen om weer in contact te komen met burgers die elk vertrouwen in het sociale, politieke en mediale systeem verloren lijken te hebben. Daarnaast onderzochten we

hoe sterk de echokamers van sociale media waren, en of het mogelijk was deze echokamers met alternatieve feiten te penetreren. Daartoe hebben we 1300 burgers via Facebook Messenger en, zo ver achterhaalbaar, via email aangeschreven en hen uitgenodigd voor bijeenkomsten in Cottbus en Frankfurt/Oder met ongeveer tien gelijkgestemden. In de bijeenkomsten hebben we geprobeerd de betrokkenen ruimte te geven hun frustraties en woede te uiten, en hebben we gezamenlijk geprobeerd de diepere oorzaken hiervan te onderzoeken. Voor een overzicht:

<http://socialscienceworks.org/2017/10/deliberation-against-populism-reconnecting-radicalizing-citizens-in-east-germany-elsewhere/>.

Alle projecten hebben tevens een onderzoekscomponent. Met uitgebreide surveys, interviews en participatieve observaties proberen we (de overeenkomsten en de verschillen tussen) de waardenstelsels van alle onze deelnemers te onderzoeken. Daarenboven onderzoeken we de werkingen van deliberatieve bijeenkomsten: hoe ervaren de betrokkenen deze bijeenkomsten zelf, staan zij open voor herhalingen, welke invloeden oefenen de bijeenkomsten uit op ideeën en visies van deelnemers?

De projecten zijn tot dusver mogelijk gemaakt door het Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, de Integrationsbeauftragte des Landes Brandenburg, de Landeszentrale für Politische Bildung, het Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg en het Land Brandenburg. We zijn tot nu toe actief in Brandenburg, Berlin, Sachsen, Schleswig-Holstein en Nordrhein-Westfalen. De projecten worden hoogstwaarschijnlijk belangrijk uitgebreid. Het is onze ambitie om ook in andere Europese landen deliberatieve projecten door te voeren. Het gaat er ons zeker ook om in het tegenwoordige rechts-populistische, anti-Europese en anti-vluchtelingen klimaat te demonstreren, dat er alternatieve, hoopvolle wegen zijn om met elkaar in gesprek te komen en te blijven.

Over onze ervaringen, die wellicht ook relevant zijn voor Nederland, valt veel te schrijven (zie verder www.socialscienceworks.org). Hier volsta ik met een enkele waarneming: de migranten waren geregeld veel beter in staat om ideeën als democratie, tolerantie en mensenrechten te doorgronden en te rechtvaardigen, dan de Duitse burgers die geacht worden hen deze ideeën bij te brengen. In deze zin vormt de komst van grote aantallen migranten een welkome uitdaging en mogelijkheid voor Europeanen om opnieuw hun culturele identiteit te overdenken en te definiëren.

Daarenboven hebben de projecten onze overtuiging gesterkt dat het mogelijk is met mensen met zeer diverse culturele achtergronden rationeel over fundamentele democratische thema's van gedachten te wisselen en gezamenlijk een werkbare overeenstemming te bereiken. Voorwaarde is dat men de betrokkenen met respect benadert en serieus neemt als burgers, die in staat zijn zelfstandig over deze thema's na te denken.

Het laatste geldt ook voor de, vooralsnog te kleine aantallen, "populisten" waarmee wij uiteindelijk in gesprek gekomen zijn. Serieus luisteren naar hun grieven opent wegen om deze meer coherent, consistent, effectief en constructief te begrijpen en te formuleren, dan de analyses en de formuleringen die de betrokkenen op dit moment in hun echokamers worden aangereikt.

#

Social Science Works is een in Potsdam gevestigde maatschappelijke onderneming zonder winstoogmerk. Wij bestaan uit een zeer diverse groep politicologen, sociologen, filosofen, economen en antropologen uit onder meer Duitsland, Engeland, Frankrijk, Zwitserland, de Verenigde Staten, Nederland, Venezuela, Mexico, Israël, Moldavië, en Roemenië. Doel is sociaalwetenschappelijke kennis voor democratie en maatschappelijk middenveld beschikbaar en bruikbaar te maken. Wij

ontwikkelen onder meer nieuwe wegen van betekenisvolle democratische participatie en nieuwe wegen om politieke competenties te versterken.